

Kapitola 1: Úvod do statistické analýzy

- Proč studovat statistiku? (3)
- Použití statistické analýzy (4)
- Základní metodologické pojmy (5-)
- Úrovně měření
- Úrovně měření a analýza dat
- Další klasifikace měření
- Kategorie (druhy) statistické analýzy
- Shrnutí a otázky pro studium

Proč studovat statistiku v našem oboru?

- Praktikující provádějí výzkumné studie (jak sbírat, třídit, organizovat data a učinit závěry) např. v oblasti faktorů motivace a spokojenosti na pracovišti
- ..přispívají ke znalostní základně profese šířením nálezů svých výzkumů (prokázat důvěryhodnost zjištění)
- ..v praxi se opírají o výsledky cizích výzkumů (Porozumění výsledků statistické analýzy zvyšuje pravděpodobnost zvolení správné intervence)
- ..potřeba zhodnotit efektivitu své intervence (efektivita a odpovědnost intervence)

Použití statistické analýzy

- Výběr, design a úprava nástrojů sběru dat
- Výběr a velikost výzkumného vzorku
- Zhodnotit zda nástroje měření produkují validní a reliabilní výsledky
- Shrnout vlastnosti specifického výzkumného vzorku nebo populace
- Odhadnout vlastnosti populace, z které jsme vybrali vzorek
- Rozhodnout zda vztahy a souvislosti nalezené ve vzorku mohou být zobecněny na populaci

Základní statistické pojmy

- Populace vs. Vzorek
- Parametr vs. statistika
- Deskriptivní vs. Inferenční statistika
- Data
- Proměnné a konstanty

Vzorek vs. populace

- Sbíráme informace (data) o vzorku nebo o populaci
- Oba termíny nepředstavují jen lidi nebo události, ale i sadu naměřených hodnot o těchto lidech / událostech
- naměřené hodnoty všech klientů obslužených v průběhu jednoho roku v konkrétním zařízení soc. služeb = populace
- Vzorek = podskupina hodnot z větší populace hodnot. Údaje o vybrané polovině klientů obslužených v průběhu jednoho roku

Parametr vs. statistika

- parametr = údaj (hodnota) o všech klientech (zaměstnancích) – např. průměrná pracovní doba všech zaměstnanců firmy ABC
- Statistika=úđaj o vzorku zaměstnanců – např. průměrná pracovní doba do vzorku vybraných zaměstnanců firmy ABC

Deskriptivní vs. Inferenční statistika

- Deskriptivní (=popisná) = používáme pokud je našim cílem pouze popsat a interpretovat sadu hodnot (data) která držíme v ruce (ať už vzorek nebo populaci)
- Inferenční (=deduktivní, usuzovací) = používáme pokud je naším záměrem použít data která držíme k tomu, abychom se pokusili porozumět většímu množství dat (děláme odhady o vlastnostech populace na základě vzorku).

Data

- Vznikají měřením jevů (sběrem dat)
- = naměřené hodnoty sesbírané při výzkumu ještě před tím než byly jakkoli analyzovány (př. skóre škály spokojenosti klientů)
- Nástroje sběru dat = např. dotazníky, rozhovory, obsahové analýzy, přímé a zúčastněné pozorování atd.
- Analýza dat posbíraných někým jiným pro jiné účely: analýza sekundárních dat

Proměnná vs. konstanta

- Z dat vytváříme kódováním proměnné
 - Z jedněch dat lze vytvořit více proměnných
- Při výzkumu limitujeme sběr dat pouze na takové data, které jsou nezbytné a užitečné pro náš výzkumný problém
- = vlastnost která se liší v kvantitě nebo kvalitě u lidí které zkoumáme
 - Př. úroveň vzdělání, pohlaví, sexuální orientace, etnicita, úroveň sebedůvěry atd.
- Konstanta = vlastnost která se neliší v kvantitě nebo kvalitě u lidí které zkoumáme
 - Př. Smrtelnost (lidé) nebo národnost (Češi)
 - Př. Vzorek adolescentních dívek závislých na kokainu

Kategorie a hodnoty proměnných

- Různá změřením proměnných mohou být vyjádřena buďto slovně nebo čísly
- Kategorie proměnné (categories) = různé formy které proměnná může nabývat, vyjádřené slovně př. Pohlaví: muž / žena
- Hodnoty proměnné (values) = různá změřením proměnné vyjádřená čísly, která reflektují kvantifikovatelný rozdíl př. Věk: 20, 24, 60

Frekvence kategorií a hodnot

- = Četnost (=kolikrát) s jakou se vyskytuje daná hodnota nebo kategorie ve zkoumaném skupině osob (vzorku)
- Příklad: ve skupině máme 12 mužů a 16 žen: frekvence pro kategorii „muž“ proměnné „pohlaví“ je 12, zatímco frekvence pro kategorii „žena“ stejné proměnné je 16

Úrovně měření

- Čtyři úrovně měření: nominální, ordinální, intervalová, poměrová
- Určení úrovně měření proměnné – nezbytnost k výběru statistické metody analýzy

Nominální (nominal)

- Proměnná je rozdělena do kategorií (podtříd), které jsou nespojité (vzájemně se odlišují)
- Mezi podtřídami neexistují kvantifikovatelné rozdíly, pouze kvalitativní – tudíž nelze řadit podle velikosti
- Příklad: Pohlaví, rasa, rodinný status
- Hodnoty (čísla) přidělená kategoriím reflektují pouze kvalitativní rozdíly (Příklad: Jaké je vaše pohlaví? 1. muž 2. žena)
- Podmínky: kategorie musí být rozdílné, vzájemně neslučitelné (každý respondent pasuje pouze do jediné kategorie) a vyčerpávající (pro každého respondenta je k dispozici odpověď/kategorie)

Ordinální (ordinal)

- Kategorie proměnné představují nejen rozdílnost, ale mají i kvantitativní význam – lze je smysluplně seřadit (*rank-order*) od největší po nejmenší.
- Příklad: Stupeň vzdělání, účinnost intervence, úroveň klientovy spokojenosti se službou (škály)
- Příklad: Otázka: Jak byste ohodnotil práci svého sociálního pracovníka? 1. velmi dobrý, 2. Dobrý, 3. Slušný, 4. Slabý, 5. velmi slabý nebo Jaký je váš nejvyšší stupeň vzdělání v oboru sociální práce? 1. Vyšší odborný, 2. Bc, 3. Mgr., 4. PhD
- Pozor: protože intervaly mezi jednotlivými kategoriemi nejsou stejné, nelze říci, že rozdíl mezi 1. a 3. je stejný jako mezi 2. a 4.

Intervalová (interval, SPSS=scale)

- Umisťuje hodnoty proměnné na pravidelně rozdělené kontinuum, kde jednotlivé hodnoty jsou od sebe stejně vzdáleny – má shodnou jednotku měření např. jeden rok, teplotní stupeň
- Můžeme říct nejen že jeden respondent má určité proměnné více než druhý (ordinální) ale i o kolik
- Rozdíl mezi 1 a 4 je významově stejný jako mezi 3 a 6, a sice 3. Rozdíl v inteligenci mezi IQ 105 a 100 je stejný jako mezi IQ 125 a 120.
- Ale: nemá absolutní nulu - nelze identifikovat bod, ve kterém neexistuje žádné (nulové) množství proměnné, a proto nelze říct, že 2 je dvakrát více než 1, ale pouze o jednotku více
Př. Protože 0 stupňů Farenheita neznamena absenci tepla, nelze říct že při 60 stupních F je dvakrát tepleji než při 30 stupních F.
- Aritmetické operace: sčítání a odčítání

Poměrová (ratio, SPSS=scale)

- Existence fixní, absolutní a nelibovolně zvolené nulové hodnoty
- Hodnoty proměnné představují skutečné množství vlastnosti
- Můžeme říct nejen o kolik má jeden respondent více jednotek vlastnosti než druhý, ale také kolikrát více
- Příklad: Věk, počet dětí v rodině, počet případů kolikrát klient absolvoval skupinovou terapii
- Absolutní nula umožňuje všechny aritmetické operace:
+, -, *, /
- Příklad: Země s 4 dětmi/pár má 2x větší porodnost než země s 2 dětmi/pár
- Intervalová nebo poměrová? Pokud je logicky možné jít do mínusu, pak intervalová, pokud nelze, pak poměrová.

Úroveň měření a analýza dat

- Jak přesně je proměnná naměřena ovlivňuje možnosti použití statistických technik
- Někdy ač proměnná vypadá jako intervalová, je pouze ordinální. Př. Schopnost řídit auto operacionalizovaná jako počet dopravních nehod za 10 let: poměrová?
Ne, protože ačkoli má opravdovou nulu a stejně veliké intervaly, tak nelze říci, že rozdíl ve schopnostech mezi osobou která měla 4 nehody a osobou se 3 nehodami je stejný jako rozdíl mezi osobou s 1 nehodou a žádnou nehodou. Co dělat? Lze vytvořit skupiny kde 0-2 nehody, 3-5 atd. a užívat proměnnou jako ordinální.
- Přesnější proměnné lze transformovat na méně přesné (př. Věk na Věk_skupiny (Starší a Mladší)), ne však opačně.

Jiné klasifikace proměnných

- Nespojité (discrete) = může nabývat jen konečné množství hodnot př. Počet sourozenců, člověk může mít 2 nebo 3 sourozence, ale ne 2,16
- Spojité (continuous) = může teoreticky nabývat jakékoli hodnoty př. výška studentů soc.práce. Mezi jakýmkoli dvěma naměřenými hodnotami může být teoreticky další hodnota

Jiné klasifikace proměnných (2)

- Dichotomické (dichotomous) =druh nespojité proměnné, která má pouze dvě kategorie př. Pohlaví (muž nebo žena) nebo výsledek voleb (vyhrál nebo prohrál)
- Vícekategoriální = nespojitá proměnná s více než dvěma kategoriemi např. rodinný stav (svobodný, ženatý/vdaná, rozvedený/á, vdovec/vdova)

Druhy statistické analýzy

- Podle počtu proměnných
 - a) univariační/jednorozměrná (univariate) = zkoumá distribuci hodnot jediné proměnné
 - b) bivariační/dvourozměrná (bivariate) = zkoumá vztah mezi dvěma proměnnými
 - c) multivariační/vícerozměrná (multivariate) = zkoumá vztah mezi třemi a více proměnnými zároveň

Druhy statistické analýzy (2)

■ Podle účelu

■ a) deskriptivní

- = pomocí tabulek a grafů shrnuje základní informace ze syrových (původních) dat a pomáhá tak jejich interpretaci a komunikaci navenek
- nepřekračujeme hranice vzorku

■ b) inferenční

- = určuje jak bezpečné je zobecňovat (odhadovat, usuzovat) výsledky ze vzorku (statistiky) na charakteristiky populace (parametry)
- - jak je pravděpodobné že výsledek ze vzorku platí i v populaci